

ความเชื่อศาลปู่ตาของชาวอีสาน

The beliefs of Isan's the shrine of the ancestor

ปัญญา กันภัย Panya Kanphai

อาจารย์ประจำสาขาวิชาศาสนา วิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น เมือง เพชรบูรณ์

panya.kan@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอความคิดเรื่องความเชื่อศาลปู่ตาของชาวอีสาน ซึ่งเป็นความเชื่อพื้นฐานของคนในชุมชน อันเป็นความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษที่ยังคอยดูแลรักษา และคุ้มครองลูกหลาน จะเห็นได้จากพิธีกรรมการเช่นสรวงบูชาปู่ตาหรือการเลี้ยงผีปู่ตาที่กระทำกันทุกปี เพื่อเป็นการแสดงความผูกพันของชาวบ้านต่อบรรพบุรุษ โดยมีสถานที่จัดพิธีกรรมเรียกว่า “ศาลปู่ตา” คุณค่าที่เกิดจากความเชื่อดังกล่าวมีมากมาย เช่น ความมั่นใจในการประกอบอาชีพ ทำให้มีจิตใจเบิกบาน สร้างความสามัคคีในชุมชน แสดงถึงความกตัญญูกตเวที เป็นต้น ความเชื่อเกี่ยวกับศาลปู่ตาจึงกลายเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

คำสำคัญ : ความเชื่อ; ศาลปู่ตา; ชาวอีสาน

Abstract

The objective of this article is to present the concept of beliefs about Isan's the shrine of the ancestor which is the fundamental belief of people in community. It is belief in the preservation and protection from the spirits of the ancestors. It can be seen form the rituals of worshipping ancestors or raising spirits of the ancestors that are performed every year to indicate attachment of the villagers to the ancestors. There is a place to perform which is called “Shrine of the ancestor”. There are many values that arise from beliefs such as occupational confidence, to make a cheerful mind, to build unity in the community, to express gratitude, etc. So, the beliefs of shrine of the ancestor has become a tradition from the past to the present.

Keywords : Beliefs; Shrine of the ancestor; Isan

บทนำ

ความเชื่อ เป็นสิ่งที่อยู่คู่กับมนุษย์มาตั้งแต่ยุคโบราณ ตอนที่ยังไม่มีความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ ไม่มีการพิสูจน์ถึงความจริงของเรื่องนั้น ๆ และการยอมรับว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นความจริงหรือเป็นสิ่งที่เราไว้วางใจ ความจริงหรือความไว้วางใจที่เป็นรูปของความเชื่อนั้น ไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นความจริงที่ตรงตามหลักเหตุผลหรือหลักวิทยาศาสตร์ใด ๆ คนที่เชื่อในฤกษ์ยามก็จะถือว่า วันเวลาการโคจรของดวงดาวจะก่อให้เกิดผลต่อตัวมนุษย์ คนที่เชื่อเครื่องรางของขลังก็จะมีคามยึดมั่นว่าเครื่องรางของขลังให้คุณให้โทษแก่ตนได้จริง ตัวอย่างของความเชื่อ ได้แก่ ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ โชคลาง ของขลัง ผีसाง นางไม้ ความเชื่ออำนาจลึกลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ เหล่านี้เป็นต้น (กลุ่มวิทยาลัยครูภาคใต้, 2526 : 23) ความเชื่อส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากความกลัวและความไม่รู้ในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ เช่น ฝนตก พายุพัด ไฟป่า ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เหล่านี้ไม่สามารถมองเห็นผู้กระทำ และเกินวิสัยของมนุษย์ที่จะกระทำได้ มนุษย์จึงเชื่อว่า มีผู้มีอำนาจเหนือมนุษย์ที่อยู่เบื้องหลังปรากฏการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ (ปรานีวงศ์เทศ, 2543 : 206) ที่สามารถบันดาลคุณและโทษแก่มนุษย์ได้ ซึ่งมีชื่อเรียกแตกต่างกันออกไป บ้างก็เรียกว่า “ผี” เรียกว่า “วิญญาณ” เรียกว่า “เทพเจ้า” หรือเรียกว่า “เทวดา” เพื่อมิให้เกิดสิ่งที่ไม่ดีแก่ตนเอง มนุษย์เราจึงพยายามหาวิธีการอ่อนน้อมเอาใจหรือต่อรองกับอำนาจลึกลับของธรรมชาติด้วยการบูชา บนบานหรือเซ่นไหว้ เมื่อกระทำการบูชาหรือเซ่นไหว้แล้วก็จะเกิดความสุขสบายใจซึ่งส่วนใหญ่ก็จะได้รับสิ่งที่ตนปรารถนา อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมจึงมีความเชื่อที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับการปลูกฝังแนวคิดและภูมิประเทศ

ความเชื่อในสังคมไทย

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี ได้ประมวลความเชื่อในสังคมไทยไว้ดังต่อไปนี้ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2536 : 21-23)

1. ความเชื่อเรื่องผีและอำนาจลึกลับในธรรมชาติ

ผีและอำนาจลึกลับในธรรมชาติ แบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ผีที่เป็นผู้พิทักษ์รักษาหรือเทวดาอารักษ์ เช่น ผีแถน ซึ่งชาวอีสานเชื่อกันว่า เป็นผู้ให้กำเนิดโลก เป็นผู้ที่สามารถดลบันดาลให้ฝนฟ้าตกและข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ นอกจากนั้นก็มีผีที่เชื่อว่าสิงสถิตตามธรรมชาติต่าง ๆ เช่น เจ้าป่าเจ้าเขา เจ้าที่เจ้าทาง เป็นต้น ความเชื่อเกี่ยวกับ

ศาลหลักเมืองก็เชื่อว่า ผีเทพดาที่ทำหน้าที่ปกป้องรักษาบ้านเมือง ในชุมชนเล็ก ๆ ตามชนบทก็มี
หลักบ้านที่เชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์ อยู่กึ่งกลางชุมชน และใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมในหมู่บ้าน

1.2 ผีบรรพบุรุษและผีวีรบุรุษ ในสังคมไทยจะมีความเชื่อว่า เมื่อญาติพี่น้องตายไป
แล้ว วิญญาณจะออกจากร่างไปสู่ที่ต่าง ๆ บ้างก็ไปเกิดใหม่ บ้างก็ยังวนเวียนอยู่ในโลกมนุษย์ ผีเหล่านี้
คือผีบรรพบุรุษหรือผีปู่ย่าตายาย หรือบางทีก็เรียก ผีเรือน ส่วนผีวีรบุรุษนั้นคือบุคคล เมื่อยังมีชีวิต
เป็นคนดีที่มีความเก่งกล้าสามารถเป็นพิเศษ เป็นผู้นำ เป็นเจ้าเมืองหรือเป็นผู้ก่อตั้งบ้านเมืองหรือ
นักรบซึ่งเมื่อตายไปก็ยังมีความนับถืออย่างเช่น ผีเจ้าเมืองของชาวไทยใหญ่ในแม่ฮ่องสอน ย่าโมของ
ชาวโคราช พระยาพิชัยดาบหักของชาวอุดรดิตถ์ เจ้าพ่อพญาแลของชาวชัยภูมิ ตลอดจนพระเจ้าตาก
สิน และรัชกาลที่ 5 ที่มีผู้นับถือกันอย่างแพร่หลายอยู่ในขณะนี้

2. ความเชื่อตามแนวคำสอนทางศาสนาพราหมณ์

แนวคำสอนของศาสนาพราหมณ์เข้ามาปะปนอยู่ในคติความเชื่อและวัฒนธรรมไทยหลาย
รูปแบบ ได้แก่

2.1 ความเชื่อในเทพเจ้า มีเทพเจ้าหลายองค์ในศาสนาพราหมณ์ที่กลายมาเป็น
เคารพนับถือของชาวไทย เช่น พระพรหมที่คนไทยนิยมไปกราบไหว้บนบาน พระอิศวร พระพิฆเนศวร
เทพแห่งศิลปะ หรือพระอินทร์ ซึ่งปรากฏในวรรณคดีไทยหลายเรื่อง

2.2 ความเชื่อในเรื่องเวทมนต์คาถา ยันต์ ความเชื่อในโศกลาง และการดูลูกศรยาม
เป็นต้น

2.3 พิธีกรรมต่าง ๆ เช่น พิธีโล้ชิงช้า ซึ่งเป็นพิธีกรรมต้อนรับเทพเจ้าของพราหมณ์
พิธีแรกนาขวัญ พิธีตักน้ำพระพิพัฒน์สัตยา พิธีขอฝน พิธีสะเดาะเคราะห์ การตั้งศาลพระภูมิ ตลอดจน
พิธีกรรมต่าง ๆ ที่ใช้น้ำเป็นส่วนประกอบสำคัญ เช่น การรดน้ำมนต์ รดน้ำสังข์ในพิธีแต่งงาน การเจิม
แป้งกระแจะ เป็นต้น

3. ความเชื่อตามแนวคำสอนทางพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่วางรากฐานอย่างมั่นคงและเป็นที่ยอมรับของประชาชนส่วน
ใหญ่ได้เริ่มเผยแผ่เข้ามาตั้งแต่ครั้งที่ผู้คนในดินแดนแถบนี้ นับถือผีอยู่ก่อนแล้ว จากการที่พุทธศาสนามี
ความยึดหยุ่นสูงและมีได้มีการบังคับให้เลิกเชื่อลัทธิอื่น ๆ รูปแบบของพระพุทธศาสนาที่ยึดถือปฏิบัติ
กันในสังคมไทยจึงมีลักษณะของความเชื่อเกี่ยวกับผีและไสยศาสตร์ซึ่งมีความเชื่อที่มีอยู่แต่ดั้งเดิม
ตลอดจนพิธีกรรมและความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ผสมผสานอยู่ไม่น้อย เช่น การนับถือในอิทธิฤทธิ์

ปาฏิหาริย์ของพระเครื่อง การบนบานศาลกล่าวต่อพระพุทธรูปสำคัญ ๆ อย่างพระแก้วมรกต หลวงพ่อโสธร ตลอดจนการที่พระสงฆ์บางรูปทำพิธีรดน้ำมนต์ พ่นน้ำหมากเพื่อรักษาโรคภัยไข้เจ็บหรือปัดเสนียดจัญไร การเอ่ยชื่อพระพุทธรูปองค์สำคัญโดยใช้คำนำหน้าว่า “หลวงพ่” นั้น สะท้อนให้เห็นถึงการตั้งเอาพระพุทธรูปให้เข้ามามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับมนุษย์เพื่อความอบอุ่นใจ มั่นคงทางใจยิ่งขึ้น นอกจากนี้การทำบุญเลี้ยงพระมักจะต้องจัด “ข้าวพระ” คือ ข้าวปลาอาหารสำหรับเล็ก ๆ เพื่อถวายพระพุทธรูปด้วย การจัดของเช่นไหว้ดังกล่าวเป็นการผสมผสานเอาความเชื่อทางไสยศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย โดยเนื้อแท้แล้วพระพุทธศาสนาไม่ได้ให้ความสำคัญกับอภิปิณฑลปาฏิหาริย์และอำนาจเหนือธรรมชาติ แต่เน้นการปฏิบัติทางศีลธรรมและการทำจิตใจให้บริสุทธิ์ โดยมีหลักทั่วไปคือ ทำความดี ละเว้นความชั่ว ชำระจิตใจให้สะอาด และการฝึกสมาธิจนกระทั่งบรรลุถึง “วิมุตติ” คือความหลุดพ้นจากบ่วงกรรมทั้งปวง

จากลักษณะความเชื่อดังกล่าว ทำให้เห็นว่า คนไทยมีความเชื่อที่สัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตั้งแต่สมัยโบราณ ครึ่งที่ยังไม่มีหลักคำสอนทางศาสนา กล่าวคือความเชื่อเรื่องวิญญาณและอำนาจของภูตผีปีศาจ สืบเนื่องมาจากการขาดสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ในยามที่มีความทุกข์อันเกิดจากภัยธรรมชาติต่าง ๆ หรือความเจ็บป่วย ส่งผลให้เกิดความเชื่อในอำนาจที่ไม่ปรากฏตัวตนหรือมองไม่เห็นอีกประการหนึ่งก็มีความเชื่อว่า เมื่อสิ้นชีวิตแล้ว ดวงวิญญาณจะล่องลอยจากร่าง อำนาจของดวงวิญญาณจะเข้าฝันผู้ที่มิชีวิตอยู่ บอกกล่าวสิ่งโน้นสิ่งนี้อยู่เป็นประจำ จึงปรากฏเห็นทั่วไปว่าในสังคมไทยมักจะมีทำนายฝันและการแก้ฝัน เพื่อป้องกันภัยพิบัติหรือสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ ส่วนใหญ่เมื่อความฝันเป็นสิ่งที่ไม่ดี เมื่อได้รับคำทำนายแล้วมักจะใช้พิธีกรรมปิดเป่าให้พ้นจากสิ่งไม่ดีทั้งหลาย รวมถึงให้พ้นจากอำนาจของภูตผีปีศาจ แม้ต่อมาจะมีหลักคำสอนทางศาสนาเข้ามาสู่วิถีชีวิตคนไทย พิธีกรรมเกี่ยวเนื่องด้วยความฝันก็ยังคงพบเห็นอยู่ทั่วไป

ภาคอีสานเป็นภูมิภาคที่มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี ชาวอีสานจะมีความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษ ภูตผีปีศาจ หรือผีสงเทวดา ตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน แม้วิทยาการจะมีความเจริญก้าวหน้า ระบบเทคโนโลยีมีความทันสมัย และมีระบบศาสนาหรือคำสอนทางศาสนาก็ตาม ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ยังคงอยู่ไม่เลือนหายไป วัฒนธรรมประเพณีหรือแนวปฏิบัติยังได้รับการสืบทอด แม้จะไม่เข้มข้นเหมือนยุคก่อนก็ตาม ชาวอีสานในแต่ละหมู่บ้านแม้จะมีพื้นฐานความเชื่อในเรื่องเดียวกัน แต่อาจมีธรรมเนียมปฏิบัติและรูปแบบของพิธีกรรมที่แตกต่างกันออกไป ส่วนใหญ่มักจะเป็นการบนบานหรือบอกกล่าว เช่นไหว้บูชา

เพื่อสร้างกำลังใจ สร้างความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิต โดยเชื่อมั่นว่า ตนได้มีหลักประกันให้เกิดผลสำเร็จดังที่ตั้งใจอย่างแน่นอน รวมถึงก่อนที่จะมีการทำไร่ ทำนา จะมีการทำพิธีบอกกล่าวตามความเชื่อของตน นับตั้งแต่บอกผีปู้ตา ผีตาแฮก และผีฟ้าพญาแถน นอกจากนี้แล้ว ยังมีการสร้างศาลพระภูมิหน้าบ้าน เป็นที่สถิตของผีบ้านผีเรือน หรือบรรพบุรุษ (ผีปู่ผีย่า ผีตาผียาย) เพื่อช่วยปกป้องรักษาบ้านเรือนและคุ้มครองผู้ที่อยู่อาศัยในบ้านให้มีความสุข ปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวง

ความหมายของศาลปู้ตา

คำว่า “ศาลปู้ตา” ในบทความนี้มุ่งสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความเชื่อเกี่ยวกับผีบรรพบุรุษหรือวิญญาณบรรพชนประจำหมู่บ้านซึ่งเป็นความเชื่อที่ยึดถือกันมาอย่างเหนียวแน่น จนกลายเป็นที่พึ่งทางจิตใจของชุมชนผ่านการบนบานหรือบอกกล่าวความต้องการของตนต่อปู้ตาเพื่อให้ได้ช่วยให้สมปรารถนา ศาลปู้ตาจึงเปรียบเสมือนศาลหลักบ้านประจำหมู่บ้านแต่ละแห่ง เป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้าน โดยมีการจัดพิธีเลี้ยงและบูชาเป็นประจำทุกปี คำว่า “ปู้ตา” เป็นคำเรียกรวมบรรพบุรุษสองฝ่าย (ฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่) กล่าวคือ คำว่า “ปู้” หมายถึง ปู่และย่า ส่วนคำว่า “ตา” หมายถึง ตาและยาย เมื่อบรรพบุรุษเหล่านี้ล่วงลับไปแล้ว ลูกหลานยังมีความเชื่อว่า วิญญาณของท่านยังคงคอยปกป้องคุ้มครอง ปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย ให้พ้นจากลูกหลาน เพื่อให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วได้มีสถานที่สถิตจึงได้สร้างที่อยู่ให้เรียกว่า “ศาล” ดังนั้น ปู้ตาจึงเป็นผีประจำหมู่บ้านอันเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน จะมีการประกอบพิธีเช่นไหว้และพิธีบนบานขอให้ปู้ตาให้โชคลาภ ป้องกันอันตรายเวลาจะเดินไปไหนมาไหน รวมทั้งขอให้พืชผลการเกษตรของชาวบ้านมีความอุดมสมบูรณ์ ผีปู้ตาจึงทำหน้าที่เสมือนเจ้าของหมู่บ้าน การติดต่อระหว่างปู้ตากับชาวบ้านจะผ่านตัวแทนที่เรียกว่า “จ้ำ” ซึ่งเป็นผู้คอยบอกกล่าวปู้ตาให้รับรู้เวลามีเช่นไหว้ หรือใครทำผิดอะไรผิด ปู้ตาโกรธก็จะบอกผ่านจ้ำไปยังบุคคลที่กระทำผิด หรือปู้ตาต้องการให้ชาวบ้านปฏิบัติอย่างไรรู้จักจะบอกผ่านจ้ำ เพราะชาวบ้านไม่สามารถติดต่อกับปู้ตาได้โดยตรง การเลือกจ้ำจะขึ้นอยู่กับปู้ตาจะเลือกใคร โดยผ่านการเข้าทรง ปู้ตาจะบอกผ่านคนทรงว่าผู้ใดสมควรเป็นจ้ำคนต่อไป

คำว่า “ศาลปู้ตา” บางครั้งชาวบ้านจะเรียกสลับกันว่า “ศาลตาปู่” แต่ก็มีคามหมายเป็นอันเดียวกัน โดยมุ่งถึงสถานที่สถิตของวิญญาณปู่ย่า ตายาย การให้ความหมายเกี่ยวกับปู้ตานั้นจึงมีนักวิชาการหรือผู้รู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย เหมือนกันบ้าง แตกต่างกันไปบ้าง เช่น กิตติมานวลจันทร์ ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า ผีปู้ตาโดยทั่วไป หมายถึงผีบรรพบุรุษที่ชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านเชื่อว่าตลอดเวลาที่ปู่ย่า ตายายยังมีชีวิตอยู่ ลูกหลานได้พึ่งพาอาศัย ครั้นท่านตายไปแล้ว ลูกหลาน

ทั้งหลายยังมีความรู้สึกกว่าวิญญาณของท่านได้คอยดูแลปกป้องภัยให้แก่ตนอยู่ (กิตติมา นวลจันทร์, 2539 : 1) และอภิกคัฏ โสมอินทร์ ได้กล่าวว่า ฝิปปูตา เป็นฝิประจำหมู่บ้านที่คอยพิทักษ์คุ้มครองชาวบ้าน ตลอดจนทรัพย์สินอื่น ๆ ของหมู่บ้าน ฝิปปูตาจะคอยช่วยคนที่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมหรือฮิตคอง และจะลงโทษผู้ละเมิดฮิตคอง (อภิกคัฏ โสมอินทร์, 2534 : 182)

อย่างไรก็ตาม ศาลปูตาที่ชาวอีสานมักเรียกต่าง ๆ กัน เช่น ดอนตาปู ศาลตาปู ศาลดอนเจ้าปู หอปปูตา หรือตูปปูตา เป็นต้น ซึ่งชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านจะร่วมกันสร้างขึ้น ลักษณะของศาลนั้นจะเป็นบ้านยกพื้นเสาสูง สร้างด้วยไม้เท่าที่พอจะหาได้ในหมู่บ้าน มุงหลังคา มีลานด้านหน้า ด้านในมีโถงโล่ง ผนังกันสามด้าน (ด้านข้างทั้งสองและด้านหลัง) บางสถานที่อาจไม่มีผนังกัน ภายในศาลอาจจะมีรูปปั้นหรือรูปแกะสลักไม้เป็นรูปต่าง ๆ ตามความเชื่อ เช่น รูปปั้นปู่ย่า รูปปั้นข้าทาสชายหญิง รูปปั้นสัตว์หรือไม้แกะสลักสัตว์ต่าง ๆ เป็นต้น บริเวณที่ตั้งของศาลมักจะเป็นพื้นที่ที่เป็นเนินดินสูง เป็นโคกที่น้ำท่วมไม่ถึง บริเวณรอบ ๆ มักจะมีต้นไม้หนาทึบ มีสัตว์ป่านานาพันธุ์ ทำให้เกิดบรรยากาศน่าเกรงขามและมีความศักดิ์สิทธิ์ โดยที่ชาวบ้านจะมีข้อตกลงกันกำหนดบริเวณนั้นเป็นเขตห้ามตัดต้นไม้และห้ามทำลายสัตว์ เพราะถือว่าเป็นการล่วงเกินปูตา โดยเชื่อว่า ปูตาจะบันดาลให้ผู้ล่วงเกินมีอันเป็นไป เช่น ได้รับอันตรายจากสัตว์บางชนิด เจ็บไข้ได้ป่วย หรือแม้แต่การประกอบอาชีพทางเกษตรก็ไม่ได้ผล เป็นต้น ทำให้ชาวบ้านมีความเคารพเกรงกลัวต่ออำนาจของปูตา ไม่กล้าตัดต้นไม้หรือทำลายสัตว์ในบริเวณศาลปูตา ทำให้สถานที่แห่งนี้กลายเป็นพื้นที่อนุรักษ์ป่าไม้และอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ไปโดยปริยาย

ดังนั้น ศาลปูตาจึงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านที่ผู้ใดจะล่วงละเมิดมิได้ ด้วยความเชื่อในความลึกลับ เกรงกลัวต่อปูตาจะโกรธและบันดาลให้เกิดผลร้ายขึ้นแก่ตนเองและชุมชน โดยชาวอีสานเชื่อว่า มีวิญญาณบรรพบุรุษหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาให้คุณและโทษ เมื่อไม่มีใครกระทำการอันล่วงเกินปูตา ชาวบ้านก็จะได้รับการปกป้องคุ้มครองให้พ้นจากภัยพิบัติ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ นอกจากนี้ศาลปูตายังเป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นที่พึ่งทางจิตใจ สร้างขวัญและกำลังใจแก่ชาวบ้าน ผ่านการบนบานหรือบอกกล่าวในสิ่งที่ตนปรารถนา ทำให้มีความหวังในการดำเนินชีวิตมากยิ่งขึ้น

ลักษณะความเชื่อเกี่ยวกับศาลปูตา

มนุษย์ทุกคนมีความเชื่อและความศรัทธาสืบทอดมาจากพ่อแม่และบรรพบุรุษ ตามเผ่าพันธุ์ที่สืบเชื้อสายต่อกันมา แต่ละกลุ่มแต่ละเผ่าพันธุ์ก็มักจะเชื่อว่าสิ่งที่ตนเองเคารพศรัทธานั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้อง เป็นผู้วิเศษ เป็นเทพเจ้าที่เก่งกาจ เป็นผู้ที่มิอำนาจ จนกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สามารถดล

บันดาลอะไรก็ได้ ความเชื่อของมนุษย์แม้จะเป็นการสืบทอดจากบรรพบุรุษแต่เมื่อพิจารณาถึงที่มาแล้วจะพบว่า ความเชื่อนั้นเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตมนุษย์กับธรรมชาติ เมื่อสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นผลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ทั้งให้คุณและโทษ จึงเกิดความกลัวไม่กล้าทำอะไรที่ผิดต่อธรรมชาติ มองสิ่งที่เป็นธรรมชาตินั้นเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ มีอำนาจเหนือสิ่งอื่นใด โดยวิถีชีวิตของมนุษย์ในสมัยก่อน ส่วนใหญ่จะอาศัยธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมในการทำมาหากิน ไม่ว่าจะเป็นการทำไร่ทำนา หรือทำสวน การจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้เกิดความสงบร่มเย็นในชุมชน

ความเชื่อที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบันคือความเชื่อเรื่องผี คำว่า “ผี” หมายถึงสิ่งที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัว แต่อาจจะปรากฏเหมือนมีตัวตนได้อาจให้คุณหรือโทษได้ มีทั้งดีและร้าย เช่น ผีปู่ย่าตายาย ผีเรือน ผีฟ้า และในบางครั้งคำว่า “ผี” ก็ใช้เรียกคนที่ตายไปแล้ว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 : 735) ผีหรือวิญญาณของคนที่ตายไปแล้ว คนไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชาวอีสานมักเชื่อกันว่ายังคงวนเวียนอยู่กับลูกหลานของตน คอยคุ้มครอง ปกป้องลูกหลานให้รอดพ้นจากสิ่งชั่วร้าย ดังนั้น ผีจึงเป็นสัญลักษณ์แทนอำนาจเหนือธรรมชาติ การดำเนินชีวิตของชาวอีสานมีความผูกพันเกี่ยวกับผีหรือวิญญาณทั้งสิ้น ประเพณีพิธีกรรมต่าง ๆ ก็จะมีเรื่องผีหรือวิญญาณเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น การสืบชะตา พิธีสู่ขวัญ การเลี้ยงผีปู่ตา เป็นต้น แม้ในปัจจุบันสังคมและวัฒนธรรมจะมีการเปลี่ยนแปลงไป ความเชื่อเรื่องผีของชาวอีสานก็ยังคงอยู่ อาจจะไม่เข้มข้นเช่นเดิมแต่ก็มีร่องรอยให้เห็นโดยที่ความเชื่อนี้ได้ฝังรากลึกในจิตใจและมีความผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวอีสานมาช้านาน

ชาวอีสานคือกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งของชนชาติไทยที่ตั้งถิ่นฐานอยู่บนดินดอนที่ราบสูงซึ่งตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นกลุ่มชนที่มีความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับผีหรือวิญญาณ โดยสืบทอดความเชื่อมาจากบรรพบุรุษ แม้ในประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวอีสานจะพบว่า ความเชื่อของชาวอีสานมีความผูกพันกับศาสนามาเป็นเวลายาวนาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระพุทธศาสนา การดำเนินชีวิตของคนอีสานจึงมีความเกี่ยวข้องกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้เกิดมีประเพณีวัฒนธรรมมากมาย อย่างไรก็ตาม ความเชื่อเกี่ยวกับผีหรือวิญญาณก็มีอิทธิพลในการดำเนินชีวิตอยู่ในปัจจุบัน ความเชื่อดังกล่าวนี้นี้จึงเป็นความเชื่อแบบผสมผสานระหว่างพระพุทธศาสนากับการนับถือผีเพื่อสร้างความสมดุลให้กับการดำรงชีวิต ชาวอีสานจะนับถือทั้งผีเรือน ผีบ้านหรือผีปู่ตาซึ่งถือเป็นผีบรรพบุรุษของคนในหมู่บ้าน คอย

ทำหน้าที่รักษาคุ้มครองให้คนในหมู่บ้านอยู่เย็นเป็นสุขและคอยดูแลมิให้มีการประพฤติดิตต่อจารีตประเพณี ดังนั้น ชาวอีสานในแต่ละหมู่บ้านจึงมีการสร้างศาลปู่ตาขึ้นเพื่อเป็นที่เคารพสักการะของคนในหมู่บ้าน โดยเชื่อว่าผีปู่ตาเป็นผู้มีอำนาจเหนือผีทั้งหลาย สามารถคุ้มครองป้องกันภัยพิบัติทั้งปวงของหมู่บ้านได้

ความเชื่อเรื่องผีปู่ตา แม้จะเป็นความเชื่อที่มีอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ ในภาคอีสาน แต่ความเชื่อดังกล่าวก็ไม่อาจกำหนดที่มาที่ชัดเจนได้ สันนิษฐานว่า ผีปู่ตานั้นมาจากผีหรือวิญญาณบรรพบุรุษผู้เคยเป็นผู้นำ สมัยที่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นผู้มีความเก่งกล้า สามารถช่วยเหลือ ปกป้อง และคุ้มครองชาวบ้านให้มีความร่มเย็น เป็นสุข เมื่อตายแล้วก็กลายเป็นผีประจำหมู่บ้านที่เรียกว่า “ผีปู่ตา” นั่นเอง ผีปู่ตาจึงเป็นผู้รักษาหมู่บ้านให้ชาวบ้านอยู่เย็นเป็นสุข อีกทั้งยังให้ความปรารภของลูกหลานที่มาขอพรหรือบนบานได้สำเร็จอย่างที่ต้องการ ผีปู่ตาจะมีบริวารคอยรับใช้เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะเป็นวิญญาณของคนในหมู่บ้านที่ตายไปแล้ว ดังนั้นชาวบ้านจึงมีการเลี้ยงผีปู่ตาเป็นประจำทุกปี โดยมีเจ้าเป็นผู้นำพิธีกรรม เป็นสื่อกลางในการติดต่อกับผีปู่ตา ในพิธีการเลี้ยงมักจะมีการเชิญผีปู่ตามาเข้าทรงเพื่อตอบคำถามต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การประพฤติดิปฏิบัติที่ถูกต้องดีงาม สร้างขวัญและกำลังใจในการดำเนินชีวิตของคนในหมู่บ้าน

พิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อผีปู่ตา

พิธีกรรม เป็นผลมาจากความเชื่อของมนุษย์ เมื่อมนุษย์เชื่อในสิ่งใดแล้วก็จะมีการบนบานเพื่อขอความช่วยเหลือจากสิ่งที่ตนเชื่อ ลักษณะของการบนบานดังกล่าวได้กลายเป็นพิธีกรรมเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของตนเอง ความเชื่อเรื่องผีปู่ตาของชาวอีสานเป็นอีกลักษณะหนึ่งของความเชื่อที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ เป็นความเชื่อที่ผสมผสานระหว่างการนับถือผีหรือวิญญาณกับหลักคำสอนทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็นพระพุทธศาสนา หรือศาสนาพราหมณ์ ทำให้เกิดพิธีกรรมการเซ่นไหว้หรือบวงสรวงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเซ่นไหว้เจ้าปู่หรือปู่ตา ซึ่งส่วนใหญ่จะเรียกว่า “การเลี้ยงปู่ตา” อันเป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลส่งไปให้บรรพบุรุษที่ตายไปแล้ว โดยเชื่อว่าผีบรรพบุรุษของชุมชนเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ให้ความคุ้มครองดูแลรักษาบ้านให้ปลอดภัย ร่มเย็น หากไม่เลี้ยงชาวบ้านจะเกิดภัยพิบัติ รวมถึงความเชื่อที่ว่าก่อนเริ่มทำนา เพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ จึงได้ทำการเลี้ยงปู่ตา ประเพณีการเลี้ยงปู่ตาจะทำพร้อมกันทั้งหมู่บ้าน มีพิธีบวงสรวงและเสี่ยงทายเรื่องความสุข

สบาย ความอุดมสมบูรณ์ และปริมาณน้ำฝนปีนั้น ๆ โดยมีเจ้าเป็นเจ้าพิธี และกำหนดไว้ในเดือน 6 (ประมาณเดือนพฤษภาคม)

พิธีกรรมการเล่นปู่ตา อาจจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนได้แก่ พิธีกรรมส่วนรวมและพิธีกรรมส่วนบุคคล **พิธีกรรมส่วนรวม** เริ่มตั้งแต่ตัวแทนผีปู่ตาหรือเจ้าป่าประกาศให้ชาวบ้านได้รับทราบถึงการทำพิธีและขอให้ร่วมบริจาคเงินและข้าวของ เพื่อให้เจ้าได้นำไปซื้อเครื่องเซ่นไหว้ต่าง ๆ (แต่ละหมู่บ้านจะมีการกำหนดเครื่องเซ่นไหว้แตกต่างกันออกไป) ส่วนใหญ่จะประกอบด้วย ไก่ 3 ตัว (สำหรับใช้เสี่ยงทาย), เหล้า 1 ขวด, บุหรี่, หมากพลู, ผ้าจีน, ดอกไม้, रुपเทียน และอาหารคาวหวานต่าง ๆ ในการทำพิธีเลี้ยงผีปู่ตานี้จะมีการเสี่ยงทายโดยใช้ไก่ 3 ตัว เป็นเครื่องเสี่ยงทาย 3 กรณี ได้แก่

ไก่ตัวที่ 1 เสี่ยงทายเกี่ยวกับมนุษย์

ไก่ตัวที่ 2 เสี่ยงทายเกี่ยวกับฝนฟ้าอากาศ

ไก่ตัวที่ 3 เสี่ยงทายเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงและพืชพันธุ์ธัญญาหาร

โดยดูจากลักษณะปลายขากรรไกรทั้งสองข้างของไก่ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร กล่าวคือ การทำนายนั้นให้ตั้งเอาขากรรไกร (ปากล่าง) ของไก่ที่เลี้ยงปู่ตาแล้วออกมาดูว่า ปลายขากรรไกรทั้งสองข้าง (ซึ่งมีลักษณะเป็นสองง่าม) เป็นอย่างไร ซึ่งมีคำทำนายตามลักษณะดังนี้

1. ถ้าปลายง่ามห้อยตกลงหรือไม่เสมอกัน ทำนายว่า ในปีนั้นสัตว์เลี้ยงจะไม่สบาย เกิดโรค ถ้าเกี่ยวกับคนก็ทำนายว่า จะแตกความสามัคคี เจ็บไข้ได้ป่วย ถ้าเกี่ยวกับพืชพันธุ์ธัญญาหารก็จะไม่อุดมสมบูรณ์

2. ถ้าง่ามขากรรไกรทั้งสองข้างยาวเท่ากัน ทำนายว่า จะมีความอุดมสมบูรณ์ทั้งสัตว์เลี้ยงมนุษย์ และพืชพันธุ์ธัญญาหาร

3. ถ้าขากรรไกรมีสีขาว ทำนายว่า ฝนจะแล้ง

4. ถ้าขากรรไกรสีดำ ทำนายว่า ฝนฟ้าจะดี

ในการเสี่ยงทาย บางหมู่บ้านจะใช้บั้งไฟเล็กที่ทำขึ้นเองสำหรับจุดเสี่ยงทายปริมาณน้ำฝนแทนไก่ 3 ตัวก็ได้ แต่เครื่องเซ่นไหว้ยังจะต้องมีไกรวมอยู่ด้วย (ใช้เพียงตัวเดียว) ถ้าบั้งไฟขึ้นสูงทำนายว่า ฝนดี ถ้าบั้งไฟไม่ขึ้นหรือขึ้นต่ำ ทำนายว่า ฝนจะแล้ง ข้าวปลาจะไม่อุดมสมบูรณ์ เมื่อทำพิธีเสร็จแล้ว หากชาวบ้านจะนำอาหารคาวหวานอันเป็นมงคลกลับไปกินร่วมกันที่บ้านก็สามารถทำได้ หรือจะเลี้ยงรวมกันที่ศาลปู่ตาก็ได้

ส่วนพิธีกรรมส่วนบุคคล เป็นสิ่งที่กระทำโดยปัจเจกบุคคลที่ไม่จำเป็นต้องทำในช่วง
ระยะเวลาที่กำหนดไว้ตายตัว สามารถทำได้ทุกวันและทุกโอกาส ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวแทนของปู่ตาที่
เรียกว่า “จ๊า” กำหนด โดยมีการจัดทำพิธีที่เรียบง่าย กล่าวคือเมื่อลูกหลานคนใดจะทำการบูชาปู่ตาจะ
ไปปรึกษาพ่อจ๊าเพื่อกำหนดวันและเวลาที่จะทำพิธี แล้วเตรียมเครื่องบูชา เช่น ไห้ว ตามคำบอก
ของพ่อจ๊า ได้แก่ ไก่ 1 ตัว, เหล้า 1 ขวด, บุหรี่, หมากพลู, ดอกไม้, ธูปเทียน และอาหารคาวหวานต่าง
ๆ ที่มักกล่าวว่า “เหล้าไหไก่ตัว” นั่นเอง พอถึงวันก็จะทำพิธีไหว้โดยพ่อจ๊าเป็นคนนำกล่าวบูชา ผู้ที่ท
การเช่นไหว้บอกกล่าวความต้องการของตนเอง พร้อมกับการให้คำมั่นสัญญาหากได้ทำประสงค์แล้วจะ
ทำอะไรให้แก่ปู่ตา ที่เรียกว่า “การบน” หรือ “การบะ” เมื่อทำพิธีเสร็จแล้ว สามารถนำเครื่องบูชาที่
เป็นมงคลกลับไปกินที่บ้านได้ และเมื่อได้สมปรารถนาแล้วก็จะมีการทำพิธีแก้บนหรือทำตามสัญญา
กับปู่ตาไว้ เพราะเชื่อว่า หากไม่มาแก้บนก็จะได้รับภัยพิบัติต่าง ๆ

คุณค่าของศาลปู่ตาที่เกิดแก่สังคม

อาชีพของชาวอีสานในสมัยก่อนส่วนใหญ่ได้แก่อาชีพเกษตรกรรมจำต้องอาศัยหรือพึ่งพา
ธรรมชาติ โดยเฉพาะปริมาณน้ำฝน จึงมีการทำพิธีต่าง ๆ ตามความเชื่อเพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์
แก่พืชพันธุ์ธัญญาหาร ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจความศักดิ์สิทธิ์ของผีปู่ตาหรือผีบรรพบุรุษเป็นความ
เชื่อที่ได้รับการสืบทอดมาสู่ลูกหลาน แม้ในปัจจุบันจะมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพไปบ้างก็ตาม ในแต่ละปี
นั้นชาวบ้านจะร่วมกันทำพิธีเลี้ยงผีปู่ตาเพื่อสร้างกำลังใจในการเริ่มทำเกษตรกรรม และเพื่อเป็นการ
เสี่ยงทายความอุดมสมบูรณ์หรือความเป็นไปของคนและสัตว์ในหมู่บ้าน โดยมุ่งหวังให้เกิดความสบาย
ใจและเกิดความมั่นใจในการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้าน จะเห็นได้ว่า การจัดทำพิธีกรรมตาม
ความเชื่อศาลปู่ตา ทำให้เกิดคุณค่าแก่สังคมมากมาย ดังต่อไปนี้

1. เป็นการแสดงความรัก ความกตัญญู และความผูกพันของชาวบ้านต่อบรรพบุรุษ

ความเชื่อเรื่องผีปู่ตาที่คอยปกป้องคุ้มครองลูกหลาน ทำให้มีการทำพิธีเลี้ยงปู่ตา เพื่อเป็น
การแสดงถึงความรัก ความกตัญญูต่อปู่ตา เพราะเมื่อปู่ตามีชีวิตอยู่นั้น ได้สร้างคุณงามความดีต่อ
ลูกหลานเป็นอเนกประการ ไม่ว่าจะเป็นการเลี้ยงดูให้การอบรมสั่งสอน หรือสะสมทรัพย์สมบัติไว้ให้
แม้ตายไปแล้วยังคงป้องกันภัยอันตรายทั้งหลายอีกด้วย ทำให้ลูกหลานรู้สึกปลอดภัย มีที่พึ่งทางจิตใจ
มีอาชีพที่สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ มีทรัพย์สมบัติพอจะดำเนินชีวิตต่อไปได้ เพื่อแสดงออกถึงความ

กตัญญูทเวทีจึงมีการเลี้ยงปูตาเป็นประจำทุกปี อีกประการหนึ่ง การเลี้ยงปูตา เป็นการขอมาโทษต่อปูตา เจ้าที่เจ้าทาง และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย

2.ทำให้เกิดความสามัคคีขึ้นในชุมชน นำไปสู่ความมั่นคงของชุมชน

ความเชื่อเรื่องศาลปูตา ทำให้เกิดพิธีการเช่นไหว้ซึ่งพิธีกรรมดังกล่าวชาวบ้านทุกคนจะต้องร่วมกันกระทำอย่างพร้อมเพรียง นับตั้งแต่การจัดเตรียมสถานที่ การเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ ใครก็ตามที่ไม่ได้เข้าร่วมพิธีจะมีความรู้สึกไม่สบายใจ การจัดทำพิธีกรรมตามความเชื่อนี้ทำให้เกิดความสามัคคีขึ้นในชุมชน สร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัย อยู่ร่วมกันอย่างผาสุก หากมีความขัดแย้งใด ๆ เกิดขึ้น ตัวแทนของปูตา ที่เรียกว่า “จ้ำ” จะทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ย ช่วยสร้างเอกภาพในชุมชน นอกจากนี้เมื่อคนในชุมชนมีความสามัคคีกัน ไม่มีการทะเลาะหรือจ้องทำลายซึ่งกันและกัน จะทำให้มีกำลังใจในการดำเนินชีวิต มีความขยันขันแข็งในการทำงาน ความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านก็จะมีความมั่นคง มีชีวิตที่ดีขึ้น และทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งในที่สุด

3.ทำให้ชาวบ้านเป็นผู้รักษาความสัตย์

ความเชื่อเรื่องศาลปูตา ทำให้ชาวบ้านกลายเป็นผู้รักษาสัจจะวาจา เพราะส่วนมากผู้มีความเคารพนับถือมักจะมีการบนบานเพื่อให้ผีปูตาคู่มครองในกรณีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเดินทางไปทำงานต่างถิ่น การจะไปทำการสอบเข้าเรียนหรือสอบเข้าทำงาน หรือที่เด่นชัดเมื่อลูกชายจะเข้ารับการศึกษาคัดเลือกเป็นทหาร เมื่อสิ่งที่ตนได้บนบานไว้สำเร็จดังประสงค์จะต้องไปแก้บนตามที่ได้บอกกล่าวไว้ มิฉะนั้นก็จะเกิดภัยพิบัติขึ้นได้ ดังนั้น หากบนบานอะไรไว้ก็มักจะทำสิ่งนั้นเพื่อให้เกิดเป็นสิริมงคลในชีวิตของตน เป็นการรักษาความสัตย์

4.ทำให้มีพื้นที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ สามารถช่วยรักษาความสมดุลของระบบนิเวศได้

พื้นที่ที่เรียกว่า “ศาลปูตา” หรือ “ดอนปูตา” จะเป็นบริเวณที่ชาวบ้านเคารพยำเกรง ใครจะไปตัดต้นไม้หรือยิงสัตว์ในเขตปูตาไม่ได้ ท่านจะโกรธเพราะถือว่าล่วงเกินบริวารของท่าน ปูตาจะลงโทษดลบันดาลให้มีอันเป็นไป ไม่ว่าจะเป็นเจ็บไข้ได้ป่วย หรือประสบอันตรายอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้นการเคารพนับถือปูตาจึงเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และอนุรักษ์สัตว์ป่าได้ ช่วยรักษาความสมดุลของระบบนิเวศได้เป็นอย่างดี

5.ก่อให้เกิดประเพณีวัฒนธรรมอันดีงาม

การเลี้ยงปู่ตา เป็นพิธีกรรมที่ชาวบ้านร่วมกันจัดทำเป็นประจำทุกปี จนกลายเป็นประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน หากปีใดไม่ได้ทำการเลี้ยงปู่ตาจะทำให้เกิดความไม่สบายใจ เกรงว่าจะเกิดภัยพิบัติแก่คนในหมู่บ้าน หรือใครในหมู่บ้านไม่ได้เข้าร่วมพิธีก็จะไม่สบายใจเช่นกัน เพราะผู้เข้าร่วมพิธีจะได้รับรู้ชะตากรรมของหมู่บ้านว่าจะเป็นอย่างไร ฟาฝนจะตกต้องตามฤดูกาลหรือไม่ คนและสัตว์จะมีภัยพิบัติเกิดขึ้นหรือไม่ เพื่อจะได้ร่วมกันต่อสู้กับชะตากรรมนั้น ๆ อีกอย่างผู้เข้าร่วมพิธีจะได้ขนานนในสิ่งที่ตนปรารถนา

6.ระบบความเชื่อผีปู่ตา เป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของคนในหมู่บ้าน

การปลูกฝังหลักการปฏิบัติที่ดีแก่ลูกหลานส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความเชื่อผีปู่ตา โดยที่ทุกคนในหมู่บ้านจะต้องทำสิ่งที่ดีงาม มีพฤติกรรมไปในทางที่ถูกต้อง เหมาะสม ไม่ทำให้ผีปู่ตาโกรธ มิเช่นนั้นผีปู่ตาก็จะลงโทษ ทำให้เกิดสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ขึ้นแก่ตนเอง

7.ระบบความเชื่อผีปู่ตา ทำให้สร้างความเชื่อมั่นใจในการดำเนินชีวิตประจำวัน

ความเชื่อเรื่องศาลปู่ตามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน เพราะเมื่อจะเดินทางไปทำมาหากินหรือไปทำงานในต่างถิ่น รวมถึงเมื่อต้องการหรือปรารถนาสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็จะทำการขนานนต่อปู่ตาในสิ่งที่ตนปรารถนา ทำให้มีความเชื่อมั่นในการประกอบอาชีพหรือมีความมั่นใจในการทำหน้าที่ยิ่งขึ้น เมื่อประสบความสำเร็จในสิ่งที่ขนานนไว้จึงมีการเซ่นไหว้เพื่อตอบแทน แม้เวลาเจ็บป่วย ก็จะเชิญจ้มาเสี่ยงทายว่าเป็นเพราะอะไร จะทำอย่างไรจึงจะหายเจ็บป่วย เมื่อทำการเซ่นไหว้หรือทำตามที่ตัวแทนผีปู่ตาบอกแล้ว ทำให้หายเจ็บป่วย แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในอำนาจของผีปู่ตาอย่างแท้จริง

สรุป

ความเชื่อเรื่องศาลปู่ตาของชาวอีสาน เป็นความเชื่อที่ฝังลึกในจิตใจของลูกหลานในหมู่บ้าน และได้ยึดถือปฏิบัติสืบกันมา โดยเชื่อว่าบรรพบุรุษที่ตายไปแล้วยังคงคอยปกป้องรักษาคุ้มครองลูกหลานทุกหมู่บ้านจึงได้สร้างศาลเพื่อเป็นที่สถิตของผีปู่ตา และมีการทำพิธีเซ่นไหว้หรือการเลี้ยงเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นการบอกกล่าวหรือขนานนให้ปู่ตาช่วยดูแลชาวบ้าน นำความอุดมสมบูรณ์มาสู่ชุมชน ชาวบ้านก็就会有ความเชื่อและความเกรงกลัวต่ออำนาจความศักดิ์สิทธิ์ของปู่ตาเป็นอย่างยิ่ง ไม่มีใครกล้าทำสิ่งที่เป็นการละเมิดหรือทำให้ปู่ตาโกรธ เพราะหากปู่ตาโกรธอาจบันดาลให้ได้รับภัยพิบัติต่าง ๆ การจัดทำพิธีเลี้ยงปู่ตาเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อปู่ตา ทำให้เกิดความสามัคคีขึ้นในชุมชน

รวมถึงได้มีโอกาสรับรู้ชะตากรรมของหมู่บ้านว่าจะมีความอุดมสมบูรณ์หรือมีภัยพิบัติเกิดขึ้นหรือไม่
เพื่อจะได้ร่วมกันป้องกันและเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในการประกอบอาชีพของคนในหมู่บ้าน

References

- กิตติมา นวลจันทร์. (2539). ภูมิทัศน์วัฒนธรรมศาลปู่ตา ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัด
มหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กลุ่มวิทยาลัยครูภาคใต้. (2526). **สุราษฎร์ธานี**. สงขลา : กลุ่มวิทยาลัยครูภาคใต้.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2543). **สังคมและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์**. กรุงเทพมหานคร : เรือนแก้วการพิมพ์.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2536) “พุทธ-ผี-ธรรมชาติและมนุษย์”. **เมืองโบราณ**. ปีที่ 17 ฉบับที่ 1
ตุลาคม-ธันวาคม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร :
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- อภิศักดิ์ โสมอินทร์. (2534). **โลกทัศน์อีสาน**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กาฬสินธุ์ : ประสานการพิมพ์.